

Junta stond in dienst van oude landadel

EX-DICTATOR VIDELA TOONT IN BIOGRAFIE GEEN GREINTJE TWIJFEL

DOOR INEKE HOLTWIJK, de Volkskrant Mach 16, 2001

DICTATORS WERKEN op ons gemoed. Zij zijn de verpersoonlijking van het slechte in onze verwarrende, moderne tijd. En aangezien het persoonlijke al jaren politiek is en het politieke steeds persoonlijker in onze ideologieloze samenleving, is onze belangstelling voor hen grenzeloos. Twee weken geleden verscheen in Argentinië de eerste biografie van generaal Jorge Rafael Videla. In de eerste tien dagen werden meer dan veertigduizend exemplaren verkocht.

Jorge Rafael Videla is de bekendste van de Argentijnse couppelegers. Hij beraamde niet alleen de coup, hij leidde in de bloedige beginjaren de militaire junta en liet zich daarna tot president benoemen. Dat hield hij vol tot 1981, toen hij volgens afspraak het roer overgaf.

Pinochet, sinds deze week vrij op borgtocht, is de meeste emblematische dictator van Zuid-Amerika. De dementerende Stroessner, die lang als een absoluut vorst het kleine Paraguay regeerde en nu in ballingschap wegwijnt, is de meest exotische. De steile Videla, die sinds 1998 huisarrest heeft, is vermoedelijk de meest mysterieuze van het stel. Videla was jarenlang de machtigste man van Argentinië, maar Argentijnen wisten tot twee weken geleden niet eens hoeveel kinderen hij had. Of hoe zijn militaire carrière verliep, voordat hij de macht greep.

Maria Seoane en Vicente Mulairo, de auteurs van de Videla-biografie, citeren collega's van de militaire academie, waar Videla leerling, leraar en directeur is geweest. Hieruit ontstaat het beeld van een gedisciplineerde, noeste werker, heel katholiek, streng voor zichzelf en voor anderen, een reglementenfanaat die niemands vriend was en nooit op een eigen idee kon worden betrap.

Politiek boeide hem niet; het hoogtepunt waar hij als officier naartoe leefde, was de jaarlijkse militaire parade. 'Hij wijdde zich aan zijn gezin en aan het leger. De rest van de tijd sliep hij', aldus een bevriende generaal. Een andere ex-collega die jarenlang elke dag met hem naar huis wandelde: 'Hij zei nooit wat.'

Die zwijgzaamheid was ook strategie. De ex-dictator hield er niet van kleur te bekennen. Hij was bangelijk en speelde liever over twee banden om zich ten slotte achter de winnende partij te scharen. Hij riep bijvoorbeeld nooit medejuntalid Massera, die de repressie gebruikte om persoonlijke rekeningen te vereffenen, tot de orde. Zijn manier van verantwoordelijkheid op zich nemen was dubbelzinnig. Tegen kennissen die om hulp vroegen bij het vinden van een vermiste, zei hij: 'Ik kan er niets aan doen. Ik heb de marine niet onder controle.' Naar buiten presenteerde hij zich als de gematigde van de juntaleden. Maar ondertussen beval hij zijn generaals: 'Dood, maar niet zo veel.'

Dat de grijze muis Videla het tot dictator heeft gebracht, verklaren de biografen vooral uit geldingsdrang. Hij wilde iemand zijn; hij genoot altijd al van privileges. De geldingsdrang begon volgens hen meteen bij de geboorte. Videla moest de dood van zijn tweelingbroers Jorge en Rafael compenseren.

De biografie is niet geautoriseerd en de schrijvers doen geen poging objectief te zijn. De walging en verontwaardiging sijpelen tussen de regels door. El Dictador ('De Dictator') is ook een boek met duidelijke conclusies. De belangrijkste is dat de dictatuur achteraf gezien in dienst heeft gestaan van de oude landadel, die veel terrein had verloren door de industrialisering en de onder Peron machtig geworden vakbonden.

Sommige ondernemers betaalden de politie om vakbonden het zwijgen op te leggen. En hoewel de toespraken ouderwets nationalistisch waren, was het beleid ultra-liberaal. Multinationals werd geen strobreed in de weg gelegd; clementie met de laagste inkomensgroepen bestond niet. Statistieken in het aanhangsel illustreren de transformatie van de economie. Het meest veelzeggende: in 1976 daalde het aandeel van loontrekkers in het bruto nationaal product van 50 tot 29 procent.

Het aanschurken tegen de feodale landadel was volgens de biografie de inbreng van Videla, die graag in zo'n nest geboren had willen worden. Bovendien zag de ex-dictator de economische hervorming als een manier om zijn regime, nadat hij links had 'vernietigd', een bestaansreden te verschaffen.

Zijn bewondering gold vooral Martinez de Hoz, de superminister van Economische Zaken. Martinez de Hoz, een van de 'tweehonderd' zoals in Argentinië het oude geld wordt genoemd, had Videla tien jaar voor zijn economisch plan gevraagd. Hij was Videla's enige vertrouweling in de regering, merkten de biografen op. Ook toen hij al uit de junta was, bleef Videla zijn best doen voor Martinez de Hoz. De superminister was overigens een van de weinige burgers die na de val van het regime is vervolgd. De duistere zaken waarmee de minister zichzelf en zijn familie verrijkte, komen ook in het boek voor.

Martinez de Hoz was de baas van Jorge Zorreguieta. Maxima's vader wordt slechts een keer genoemd. Dat is naar aanleiding van een bezoek samen met Videla aan diens geboortedorp om een markt te openen.

De biografie heeft twee belangrijke verdiensten: het is de meest complete verzameling van gegevens over de ex-dictator. En ten tweede: Videla doet voor het eerst in vele jaren zijn mond open. Het onderzoek liep al twee jaar toen de auteurs besloten hem te benaderen. Ze interviewden hem niet zelf - om naar eigen zeggen de noodzakelijke afstand tot hun personage te kunnen bewaren - maar zonden een jonge medewerker op hem af. Een van Videla's dochters bemiddelde. De ex-dictator stemde in; volgens de auteurs omdat hij wist dat het boek er zou komen, met of zonder zijn medewerking, en hij de kans wilde gebruiken zijn eigen visie te geven.

In de loop van een halfjaar ontving Videla de journalist drie keer - de eerste keer was net nadat hij huisarrest had gekregen. De gesprekken mochten niet worden opgenomen en Videla wilde - vermoedelijk met het oog op rechtsvervolging - niet letterlijk geciteerd worden. De laatste eis ondermijnden de auteurs creatief: alle uitspraken van Videla staan cursief. De angst vervolgd te worden is volgens de auteurs trouwens ook de reden dat Videla vorige week in een ingezonden brief ontkende dat hij ooit de schuld van iets op zich had genomen. Met de brief probeert hij zich in te dekken. Voor een marathongesprek - in totaal waren het tien uur - zegt de ex-dictator nog steeds weinig. Maar er zijn toch enkele opmerkelijke uitspraken.

Bijvoorbeeld: 'Ik heb de macht nooit geaspireerd. Het was een plicht haar uit te oefenen. En ik erken dat het een zeer gevaarlijk ding is. Je moet ingetogen zijn als een heilige. (. . .) Je had hardliners, gematigden en ik stond boven iedereen. (. . .) Vanaf 1978 begon het Proces (de dictatuur) te vegeteren. (. . .) Het was niet moeilijk. Het liep niet uit de hand. Ik wist alles.'

Over de kwalificaties van de strijdkrachten en guerrillastrijders die in de loop der jaren zo veranderden, zei hij: 'De strijdkrachten werden eerst ordemacht genoemd, daarna repressiemacht. Toen heette het staatsrepressie tot het uiteindelijk staatsterrorisme werd. En aan de andere kant waren het subversieve criminelen, toen subversieve jongeren, en nu hebben we het over idealistische jongeren voor wie men een monument wil oprichten.'

El Dictador bevat verder alle bekende citaten, documenten en hoogte- en dieptepunten van het regime, de interne ruzies, het overleg met politici, processtukken van na de dictatuur en

namen en cijfers. De bronnen gaan van de briefwisseling met Pinochet, ooit geheime militaire decreten en archieven, tot het verslag van de sociaal werker die Videla moet bezoeken als hij huisarrest heeft, en de onlangs gedeclassificeerde dossiers van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken.

Staan er onthullingen in de biografie? Nee, niet echt. Het nieuws zit in de veelheid van details. Dat er in het hoofdkantoor van het leger bijvoorbeeld een speciale afdeling was ingericht ter voorbereiding van de coup.

Voor het eerst zijn er getuigenissen van kennissen en vrienden die de dictator om bemiddeling hadden gevraagd na vermissing van een dierbare. Het meest opmerkelijke verhaal is dat van generaal Laplane, Videla's voorganger bij de landmacht. Laplane's schoondochter, een jonge activiste, is vermist. Videla ontkent. Maar als uitkomt dat de schoondochter door de marine wordt vastgehouden, keert de generaal woedend terug. 'Als ze niet vlug hierheen komt, ga ik haar zelf ophalen en als het moet schiet ik.' Videla, volgens de auteurs bang voor een schandaal in het buitenland, vraagt 24 uur en de marine levert de schoondochter onder protest weer thuis af.

De schokkendste onthulling van het boek is van een andere orde. Dat is namelijk het beeld dat na lezing blijft hangen. Videla toont ook na 25 jaar geen enkel dieper gevoel of zelfs een tikkeltje twijfel bij het leed dat hij anderen heeft aangedaan. Alles gebeurde in naam van een 'vaderland dat onder vuur lag' en 'een plicht die de staat mij oplegde'. Tot vermoeiens toe keren steeds dezelfde holle frasen terug. Hij voelt zich niet schuldig want 'ik heb nog nooit iemand gedood'.

Hij presenteert zichzelf met een messiaanse dimensie. Justitie en rechters veracht hij. God is zijn rechter. De stervelingen die hem veroordeeld hebben 'weten niet wat zij doen'. God is nog steeds met hem, 'want het was een rechtvaardige oorlog en het christendom gelooft in rechtvaardige oorlogen'. Met behulp van oorverdovende clichés houdt de dictator zijn eigen mythe in stand.

Maria Seoane & Vicente Muleiro: El Dictador - La historia secreta y publica de Jorge Rafael Videla. Editorial Sudamericana; 638 pagina's; circa fl 55,-. ISBN 950 07 1955 X.